

МИЛЕНА ДУШАНИЋ
Филозофски факултет
Нови Сад

УДК 875—13=861/862

ДВА ПРИЛОГА ПРОУЧАВАЊУ РЕЦЕПЦИЈЕ АНТИЧКЕ КНИЖЕВНОСТИ У ВОЈВОДИНИ

Апстракт: I Необјављени превод *Илијаде* (I—IV) Јоксима Новића Оточанина налази се, досад незапажен, у Рукописном одељењу *Матице српске*. Поређењем рукописа са рецензијом овог превода из пера Лазе Костића, може се закључити да су Костићеве примедбе већином оправдане, мада је рецензент понекад и сувише строг, па и неправедан у својој опени.

II Прегледа се и коментарисе рецензија монаха Варнаве на превод Корнелија Непота из пера Матеја Костића, као и сам Костићев превод.

I ОТОЧАНИНОВ НЕОБЈАВЉЕНИ ПРЕВОД *ИЛИЈАДЕ* (А—Д)

Оцена Лазе Костића коју је дао преводу *Илијаде* из пера Јоксима Новића Оточанина, добро је позната, већ захваљујући околности што је била објављена у *Лейпцису Матице српске*¹. Оточанин је, нудећи *Матици* да преведе *Илијаду* и *Одисеју*, приложио и свој прозни превод прва четири певања *Илијаде*². Костић је овај превод упоредио не само са оригиналом, већ и са постојећим српским и енглеским преводима. Његова рецензија превода је оштра и тачна, некад престрога, пуна ироничних примедби, и завршава се предлогом да се преводиочева понуда одбије. Међутим, други рецензент, Јован Хаџић, дао је далеко умеренију и разборитију оцену истог превода³. Оба рецензента с правом примећују, на пример, да имена грчких богова не треба преводити одговарајућим латинским. Али, док Хаџић то изрекне једанпут, као начело, Костић сваки спомен Јупитера или Јуноне дочека као прилику да се подсмехне преводиоцу или да га изгрди. Хаџић, даље, у својој рецензији наводи неколико Новићевих погрешака — све из првог певања — па, предлажући неопходне измене, препо-

¹ ЛМС 112, 1867—1869, 506—520.

² Његово писмо из 1866. г. и, што је још важније, рукопис превода, чувају се у Рукописном одељењу Матице српске (РОМС), М. 6776. Поред тога, Оточанин у својој понуди даје и првих десет стихова *Одисеје* у преводу.

³ Рецензија Ј. Хаџића такође је објављена у ЛМС 112, 1867—1869, 504—506 (РОМС М. 9198).

ручује превод за штампу⁴. *Матинца* је, ипак, прихватила Костићеву „пресуду“ и Огочанинов превод није угледао света. Тако је Хомер, осим у одломцима⁵, остао и даље неприступачан српској читалачкој публици. Но, Огочанинов превод у рукопису, сачуван је до наших дана (Сл. I), мада није био запажен нити коришћен у истраживањима о преводима Хомера у нас⁶. Сматрамо, стога, да истраживачима треба обратити пажњу на постојање Огочаниновог превода.

Костићеве примедбе могле би се сврстати у начелне и појединачне. Међу првима је Костићево гледиште — свакако исправно — да се не сме преводити „из друге руке“, дакле не са оригинала. Очевидно се Новић користио паралелно латинским и немачким текстовима, а Костић чак тврди да преводилац не зна грчки „ни бле“. Друга начелна примедба, такође оправдана, је већ поменуто „превођење“ грчких теонима на латински. Даље, Костић сматра да се *Илијада* и *Одисеја* не смеју преводити у прози, осим за школску употребу. У овом захтеву ипак није толико одлучан, те каже да би се и прозни превод могао прихватити, с обзиром на недостатак античких превода, те би „и такав (прозни) превод био неоцењив добитак за нашу потребиту просвету“.

Појединачне примедбе односе се најпре на погрешно схваћене речи или синтагме. Различитих грешака заиста има и оне се тешко могу бранити⁷. Но, има и места чији је смисао тачно

⁴ Хаџић најпре примећује да, ако се већ преводи у прози, „нека се у форми прозе и пише“. Огочанин, наиме, преводи тако да једном стиху одговара један ред превода; при том интерпункција не одговара прози. Потом Хаџић чини неке појединачне примедбе на Огочанинов језик. Тако (I 57) „те се начетио сабор“ треба да значи „сакупио се“ (од чета). Хаџић каже да му је ова реч непозната; она се, међутим у одговарајућем значењу налази у Вуковом *Речнику*. У другом примеру (I 66) „Да ли хоће духе од јагањана“ заиста је тешко схватити да „дух“ значи „мирис“; у овом значењу нисмо га нашли ни код Вука. На крају, Хаџић саветује да се преводу дода „мали речник“, где би се дала потребна историјска, географска и друга објашњења.

⁵ До овог времена појавила су се само поједина певања, најпре П. Демелића, IV певање *Илијаде* (*ЛМС* 33, 1833, 69—72), па два одломка у преводу самог Лазе Костића (из VI, *ЛМС* 97, 1858, 153—159, и I певање, *ib.*, 98, 1858, 109—122 и 99, 1859, 159—171). Хаџић се такође огледао у преводу Хомера, в. *Дјела* II, Карловци 1858, 1—75 (I и XIV песма).

⁶ О Постојању рукописног превода не говори ни Даринка Невенић -Грабовач, *Хомер у Срба и Хрвајца*, Београд 1967, 184—189 где разматра и Костићеву и Хаџићеву рецензију.

⁷ Тако напр. *μαλ' εὐχρηλος* (I 554) уместо „с миром“, преведено је „посве мучно“, што се чини као несхватљива грешка. Објашњење лежи у томе да „мучно“ (као и „мучке“, од „мук, мучати“) управо има значење које одговара оригиналу. У II 148 Огочанин је уз „посмота им класје“ додао непостојеће „као по дужности“. Костићу је то послужило да примети како овог додатка „не само нема у грчком, него га не може бити ни у каквој здравој памети.“ Умесна је, даље, Костићева примедба да не треба користити реч „порбер“, већ „повор“, итд. Рђаво је преведен и ст. I 342: „Али он заиста бјесни у кварној несвијести“ који Костић не коментарише. Преводи Хаџића (635—638):

схваћен, али се Костић не слаже са избором израза у преводу. Костићева строгост, па и искључивост, нарочито долази до израза у оваквим случајевима. Тако се, на пример, примећује да на једном месту (А 11) није преведен члан, τὸν; то је лакше приметити него, бар понекад, превести. Понекад Новић изазива неправедан Костићев гњев. Тако превод „јатомице“ (В 52) изазива коментар „разговор је о људима, а не о тицама“. Слично важи и за „хрпимице“ (В 92), што Костић пропраћа са: „разговор је треба знати о људима — па то зар српски?“ Напоменимо, Новићу у прилог, да се за исте изразе одлучио у свом преводу и Милош Ђурић⁸.

Бројни турцизми у преводу — чауши, мејдан, јалија, цам* бас, асамија — нарочито иритирају Костића. Они су, разумљиво, блиски осећају за епику Личанина Новића; чак би се смели сматрати одговарајућим ако се има у виду њихов ефекат на оновременог читаоца и ако се наша народна епика узме као еквивалент грчким еповима. Сам Костић је, уосталом, са истог разлога преводио Хомеров хексаметар у десетерцу.

Најзад, у једном случају погрешно је и сам Костић. Реч је о стиху А 406 и преводу „... и нису више везали Јупитера“. Костић се на то чуди: „А зар су га већ који пут везали?“ Јесу, господине Костићу. Зевсова надменост досадила је једанпут осталим боговима, па су га, на подстицај Хере, на спавању везали. Док су се завереници подсмевали сапетом врховном богу, Тетида је потражила сторуког Бријареја, који је Зевса ослободио. Зевс је тада, за казну, обесио Херу о Небо и ослободио је тек кад су се сви богови заклели да више неће ковати завере против њега⁹.

У целини гледано, рецензенти су имали сасвим супротан прилаз Новићевом преводу. Док Хаџић поступа у складу са геслом које наводи, *ubi plura nitent non paucis offendimus maculis*, Лаза Костић говори само о недостацима превода, не налазећи ништа вредно у њему. Но, колико је лако налазити замерке преводу, а тешко преводити, могао се уверити и сам Костић, препевавајући одломке *Илијаде*. Свима познати четврти стих првог певања *Илијаде*, у Костића гласи: „а кости им вашке разграбише“. При том су изостављене „птице“ и дилема око лекције δῆτα-τῆσι. А што се тиче избора речи, „вашке“, он се може учинити подједнако неодговарајућим, као и неки Новићеви провинцијализми Костићу.

*Ха како му срце с'раздражило/ и мисли му блуде губитељне / и душа му сасвим заслепила“ као ни Костићев (551) „пресеиће му то беснило пусто“ на различите начине су сувише слободни и непрецизни. Уп. супериоран препев М. Ђурића (Нови Сад 1985⁴, ст. 342);: „У свом злурадом срцу краљ Агамемнон бесни.“

⁸ Ст. 90—92: „брује рпимице отуда, а друге онуда/ тако и ахејске чете од лаћа и чадорја стану / да у скупштину врве и хите у јатима силним.“

⁹ О томе говоре стихови који непосредно претходе, 397—405. Кажњавање Хере спомиње се и у XV 18—22.

Али, вратимо се још мало Огочаниновој верзији *Илијаде* Време које је протекло од настанка овог превода чини да се он сада друкчије посматра. Данас — било да се објави или не он има документарну вредност, као један у низу покушаја превода Хомерових епова. Као такав, он може занимати историчаре књижевности, али још више лингвисте, класичаре колико и слависте. Навешћемо неколико примера, пре свега епитета, за које је Новић, чини нам се, нашао добар — а у сваком случају нови — еквивалент у српском преводу. Огочанин при том често користи сложенице¹⁰. Ради поређења, наводимо одговарајућа места из савремених препева *Илијаде* Хаџића и Костића, мада овај у свом слободном препеву често изоставља хомерске епитете. При цитирању стихова наводимо и препев М. Ђурића, који, најближи оригиналу по значењу и метру, јасно показује колики пут је пређен између њега и ранијих превода. Код Новића је брод „мркаст“ (паралелно са „мрк“ и „црн“; код Хаџића и Костића су „црне лађе“, *passim*). Бродови су даље „издубени“ (код Хаџића „пространи“, код Костића „шупљи“¹¹). Нестор је „милорјечит“ (I 243; код Хаџића, 460, он је „с слатким рјечима“, код Костића, 398, „диванција дивни“). Кентаури су код Новића „горјаници“ (I 268, код Хаџића, 500, „горски“, „горштаци и дивљи војаци“, Костић, 430). Жезло украшено златним клинцима Новић описује као „опточено златним чворугама“ (I 245), што је неприкладно, бар с гледишта данашњег читаоца, но Костићев превод „с златним ексерчићима“ (393) још је даље од поезије. Хаџић је решио питање једноставним „опточен златом“ изостављајући реч која му искаче из десетерца (459). Олимп је за Новића „сњегопадни“ (I 420). Ту кованицу Костић у рецензији оштро критикује, да би сам у свом преводу употребио ништа друго до „брег“ (636); Хаџић, исправно, „снежни“ (785). Да је Хера „кравоока“ избегавају да кажу сва три преводиоца, с тим што Костић једноставно изоставља придев, док га Новић преводи са „величаствена погледа“ (I 551)¹², а Хаџић „ока величава“ (1038). Поменућемо и Новићев превод „стријелњак“ за тоболац. Док Костић у рецензији прелази ћутке преко овог, Хаџић примећује да је требало узети уобичајено „тул“. Треба рећи да се „стријелњак“ не налази ни у Вуковом *Рјечнику*¹³.

¹⁰ Превођење сложеница један је од проблема који намеће *Илијада* и који преводиоци различито решавају. Против сложеница је изричито напр. Никола Вулић, в. постхумно објављен чланак *Епипетии код Омира, Хомер учи-тељ*, Нови Сад 1987, 223—233.

¹¹ У првом издању (нав. у нап. 5) Костић је овај стих превео сувише слободно: „Да се више повратио ниси“ (ст. 45), изостављајући и лађе и њихов епитет. У другом издању, Лаза Костић, *Песме*, Нови Сад 1909, стр. 18 исти стих гласи: „да боравиш код шупљих бродова.“

¹² Костић то пропраћа са: „То је тумачење, господине, и то врло неодређено, а превод никако.“

¹³ Реч *стријелњак* не налази се ни у *Рјечнику* хрватског или српског језика у издању ЈАЗУ.

Даље, Оточанинов превод има понекад ритам и свежину који читаоце не би оставили равнодушним. Ова свежина неретко потиче управо од народске, некњижевне речи коју је Новић изабрао:

„Но Атрида сколи гњев и с мјеста Ћипи“¹⁴, или
 „Као кад западац наиђе и силне усјеве узбуљука“¹⁵
 или: „Као кад човјек опази аждаху пак одскочивши загребе
 долем кроз гору, а под њим му задрхте чланкови“¹⁶
 и многи други примери.

Негде је Оточанинов превод доста слободан препев:

„Но хајде да ми једно другом гледамо кроз прсте“¹⁷
 да би други пут био дослован:

„Из даљих Алиба, где је лијегло сребру“ (II 857), с напоменом преводиоца „мајдан“?. Своје тумачење преводилац даје и уз стих II 775:

„Бадава чупају лотос и баровиту мекушу“, где иза „лотос“ бележи у загради „дјетелину“¹⁸.

Не поричући да Новићев превод нема правог надахнућа и да се с правом може сврстати међу „школске“ преводе, мишљења са смо да га треба подвргнути детаљнијој анализи, упоредити са савременим и попунити њиме списак српскохрватских превода *Илијаде* у XIX веку.

II КОРНЕЛИЈЕ НЕПОТ У ПРЕВОДУ МАТЕЈА КОСТИЋА ПРЕМА РЕЦЕНЗИЈИ ВАРНАВЕ ДАМЈАНОВИЋА

Некадашњи парох алмашке цркве, Матеј Костић, био је и добар познавалац класичне књижевности. Његови прилози из ове области налазе се у више бројева *Летописа Матице српске*¹. Поред тога, сачувана нам је и његова збирка „Примјери добродјетељи из разни латински подлиника“². Разумљива је Костићева

¹⁴ I 387; А. „Пелејев син се распалио/ срце силно у прсима бије“ (Хаџић, 357—358); „Али скочи царе Атревићу“ (Костић, 395); „Али Атрејић плану љутином и, уставши брзо (Ђурић, 387).

¹⁵ II 146; „Као кад жестоки Зефир на ниску ораницу дуне / те је узљула целу,“ (Ђурић).

¹⁶ III 33—34; „Као у планинском долу кад когод примети змију, / одмах устукне натраг, а колена стану му дрхтат“ (Ђурић).

¹⁷ IV 61; „Ал' ћемо ипак једно уступати другоме у том.“

¹⁸ II 775; Гризући лотос и першун што расте у долама влажним.“

¹ У бр. 35 (1833) стр. 98—107 и бр. 37 (1834) 131—133, где је М. Костић превео неколико пртица, увек поучних, не наводећи при том аутора. Поред тога превео је, такође у *ЛМС* (38, 1834, 123—125) једно писмо Плинија Млађег.

² Ова збирка изашла је у три дела (била је замишљена у четири) у Новом Саду, 1838—1844. Поред анегдота и пртица из живота славних људи антике, опет са моралистичким циљем, Костић је овде дао и превод Еутропијевог Бривијара, прегледа римске историје од почетака до IV в., одломке из Историје Александра Македонског од Курција Руфа, три Плинијева писма и Ханибалову биографију из дела Корнелија Непота.

одлука да преведе дело Корнелија Непота „О славним људима“, дело које је, због врлина главних својих јунака могло служити као добар узор младежи. Непот је, захваљујући свом јасном језику и једноставном стилу, био и погодно штиво за учење латинског језика у школама.

Свој превод Непотовог дела Костић је, како видимо из његове молбе³, понудио Карловачкој митрополији да га објави. Одатле је рукопис послат на рецензију Варнави Дамјановићу, настојнику манастира Ковиља. Рецензија којом се књига, по извршеним исправкама, препоручује за штампу, стигла је после два месеца, а Костићев превод објављен је већ 1845. год. у Новом Саду и сачуван је до наших дана.

Чини се да није сувишно погледати какве су врсте примедбе рецензента Дамјановића. Будући да су се класични језици учили у школама Карловачке митрополије, а, како видимо, и издавала дела античке књижевности, могла би се очекивати једна компетентна оцена српске верзије Корнелија Непота. Међутим, рецензент је све напомене дао искључиво водећи рачуна о (не)подударању латинског текста са хришћанским учењем. Мада је Дамјановић бесумње поредио превод с оригиналом, у његовој рецензији нема ни трага од правих филолошких, језичких и стилских питања. То се, уосталом, најбоље види из самог Дамјановићевог рукописа, који овде доносимо (сл. 2). „Примјечанија“, дакле, не заузимају више од стране и по. Прва напомена односи се на саму садржину; примећује се, наиме да је Милтијадов поступак неверства према краљу супротан хришћанском моралу. Све остале тичу се избора израза у српском преводу, али не с погледом на тачност превода, већ, поново, водећи рачуна о прилагођености текста хришћанству. Тако, по напомени бр. 3 *ad oracula referre* не треба превести „од пророка искати“, јер — објашњава Дамјановић — пророк означава само истинске, а не „јазическе“ пророке. Остале примедбе оу сличне врсте.

Рукопис превода по свему судећи није сачуван, а по штампаном се не може увек са сигурношћу идентификовати место у тексту на које се односи примедба рецензента. Ипак, колико се може утврдити, преводилац их је уважио и изменио спорне изразе. Костић је понекад и сам водио рачуна о прилагођавању латинског текста, чак и по цену извесног одступања од оригинала. Добар пример за то јесте израз *ad sacra procuranda*, преведен „да се Богу моле“⁴. Сувишно је приметити да латински текст овде не означава хришћански култ.

³ Ова молба, на чијој се полеђини налази одлука Конзисторије да се превод повери В. Дамјановићу ради рецензије, чува се, заједно са самом рецензијом, у Архиву САНУ у Ср. Карловцима, фонд А, бр. 544 за 1844. г. На овај документ љубазно ми је скренуо пажњу и дао ми податке о њему проф. Славко Гавриловић, на чему му срдачно захваљујем.

⁴ На стр. 15.

Осим Дамјановићевог угла оцењивања, постоје, разуме се, и други аспекти посматрања. Писан пре нешто мање од сто педесет година, предвуковским језиком и правописом, Костићев превод одликује се тачношћу, једноставним и мирним стилем. Није чудо што носи печат времена и средине у којима је настао, те су у Костића чести провинцијализми и архаизми⁵. Његов Непот данас се чита као пријатно штиво из наше средине у прошлом веку, а не као дело Римљанина класичне епохе. Навешћемо неколико Костићевих реченица: „Његове добродјетељи ја неznam како да описујем, што се бојим да не би чинило се да повјестницу пишем, ако дјела његова описивати почнем. Но, ја ћу само кратак свега извод начинити“⁶. Или: „Да је Епаминонда трпљив био и спокојно неправде своји грађана сносио, следујућа ћеду доказати: јер је држао за највеће зло, јаростћу против отечества дисати“⁷, или, „Датам пак заогрнут бјаше у јапунце простачко, грубо и двоструко, на глави имадјаше ловачки шешир“⁸.

Вреди погледати и како Костић преводи неке термине, а то су у Непота најчешће они којима се означавају титуле, звања и војнички чиновни. Ова врста термина и данас се различито преводи — тражи се еквивалент, преводи се описно или се задржава оригинал. Костић се труди да латинске изразе замени одговарајућим, савременим. Тако је *praefectus* — генерал, *dux* — војвода, *optimates* — великаши, *imperator exercitus* — врховни над војском властник. Ова решења, међутим, нису добра — прва три су само приближно одговарајућа док је последњи пример тачно, али описно преведен. Костић, даље, понегде ставља у заграду оригинални термин, вероватно када сматра да употребљени израз у преводу није сасвим одговарајући. Такав је случај са „лађарски (*classarii*) краљевски војници“, или „надзиратељ ...зданија (*aedilis pl. Bau-Meister*)“. „*Praefectus classis* је добро преведено са „управитељ флоте“, али „десетомужна власт“, калк према *decemviralis potestas*, што је опет начињено према грчком *ge karxija*, није срећно изабрано и није било прихваћено у касније доба.

У погледу језика, треба напоменути да се Костић неретко дословно држи оригинала. Последице тога су реченице са латинским конструкцијама и редом речи, које сасвим одударују од духа српског језика. Тако један пасус из Епаминондине биографије (с. 9) ... *neque prius abscesserunt, quam magna caede multisque occisis fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum concidere viderunt*, у Костићевом преводу гласи: „Нити

⁵ Делом су то, заправо, архаизми за данашњег читаоца: *tristis* је „печалан“, *gravis* „величествен“ (Епаминонда с. 2 и 3) и др.

⁶ *Pelopidas* стр. 107.

⁷ *Epaminondas*, стр. 103.

⁸ *Datam*, стр. 85.

су пре одустали, докле ни су -после многе проливане крви — са-мог Епаминонда нахрабрије борећег се стрелом рањеног, пас-ти видели“. На другом месту, превodeћи дословно синтагму *temeraria usus ratione*⁹, добија накарадно, и нејасно, „употребивши слепи начин“. Ни за Алкибијада се не може рећи да је био „пун добри совјета“, када у латинском тексту стоји само *consilii plenus*. Но, овакви примери, на срећу, нису чести.

Најзад, још једна карактеристика Костићевог издања Непота јесу објашњења неких појмова које преводилац даје када му се то учини потребним. На основу немачких израза који се понекад, мада ретко, користе, може се закључити да је Костић имао и неко немачко издање „О славним људима“¹⁰. Тако се скитала тумачи као „*eine Art heimliche Briefe*“¹¹, а лектикула као „*eine kleine Säufte*“¹². Остале напомене већином се односе на географске пој-мове и реалија. Писане су очевидно за шири читалачки круг, јер не рачунају са претходним познавањем старине. Чак кад Непот на једном месту каже „нашег народа“, Костић, за сваки случај, ставља у заграду „Римљана“, а при помену сахране, Костић обја-шњава да треба подразумевати да је сахрањен пепео. Када у тексту оставу непеведено *asty*, Костић умесно примећује: „*Asty* је реч грчка и значи град, под којим се овде разумева Атина, као тада најславнији у Грецији варош“¹³. На крају има једну напомену „звсвим у духу (да ли и под сугестијом?) свог рецензента. У Фокионовој биографији, уз Непотово: „Ово његово најславније дело нису сви једнако одобравали,“ Костић напомиње: „О ком би Христјанин списатељ сасвим другачије говорио, него слепи идолослужитељ Корнелиј.“¹⁴

Додајмо најзад да нам није била намера да Дамјановићеву рецензију изложимо некој преоштрој критици. Посматрамо је као пример тога шта и колико може да утиче на неки превод. Да нам ова рецензија није сачувана, тешко да бисмо имали тачну слику о томе колики је и на који начин био њен утицај на превод Матеја Костића.

Примљено 9. XI 1988.

⁹ *Timotheus*, стр. 81.

¹⁰ Костић не наводи којим се издањем служио при преводу; не наводи чак ни наслов дела, „О славним људима“, већ само име писца, „Корнелиј Непос“, служи као назив књиге.

¹¹ У Паусанијиној биографији, стр. 28.

¹² У биографији Атика, стр. 196.

¹³ *Themistocles*, стр. 15.

¹⁴ Стр. 142.

Латиничина Јулијанов син, јер се он судио на крава,
 10. Он је гласно третирао, влеса на војску, то се скаташе народи,
 Трчет му је свезатеника Хрмса у бриједис
 Старг: јер је дошао хитарит Хибелит одговори
 Да одкути своју атер, то месавиши неспојити олато на одука.
 Дрмету у рукама нашоу од лордера на далеско студије сајута
 Анола,

15. Са олатом камиот, стјеро се мојета свит Хибелита
 Но највише Аријудита, двојици народних вођа:

Аријуди, и остали свијетили Хибели!
 Да вам даду обнови савезујуту то нескелит збога договори
 Да Аријатов град разговарате, и сретно се побратимите дома,

20. А моју ти талу атер одроститете (ростива) и стјитите овај;

Поздравујуте се пред Јулијановим ситом далеско студијес
 шта онда одговорили сви Хибели, (јутим Анола)
 Да се турска средивати пред тим свезатеником и

Али то не држе то туди Аријуду Аријанову,
 25. Свега за оград савезно, и стјитите му је ријечима свако:
 Да то се, старисо, не уздеат код издусеких одговора,
 Ни сад, год се ту, ни онда, кад он се и остато побратимис;
 Вар, та неће помети ни талица ни лордер сајута

30. И му си не ту оштатом, док на му не науте старости,
 Почет ми гота у Храсту далеко од своје пососвојене
 И таква буге и пососвојена;
- Но сад огласи, и не егда те, ега си се сздаво гота брати
 Тако рече, сатараз се претио, и пососвојена рижер
 Так тучети ога сријети тоуно мучерна мора
35. И повратити се пошто много се сатараз моласе
 Владару, Нову, што га роди невољко Латина:
 Ђу те ти, који носиле сјајна мук и лаври оду.
 Који силно владар у дивној Кули (језа Храста
 и у Шенеду,
40. Ступице! ако сам ти кад тучиладан крат окити
 Мако сам ти кад дебеле сријете ~~море~~ месо
 Ду волова и кога, обу ти лаври сврати:
 Кадану Даван својом старијелом на моје сузе.
 Тако рече молети се, и ушито га је Даван.
45. На поштита му мук са старијелом одвуд то:
 Тасно казваше старијеле на поштита звењоме,
 Како се поштита, а он је ишо као какав пошт;
 Даван је поштита на страну од ошрова и поштита ступ
 Страноман је био звењоме од сјајнога мук.

Страноман

Примечания

Свѣтъ Соименія Маллса Кольна, Папойн Аргинидальга отъ
Возвѣсти Аппамской въ свѣдѣн.

1. на сѣрачь 4. свѣдѣ. Этого свѣдѣнъ велике е похвалы до:
свѣдѣнъ, тако е свѣдѣнъ пріятели. за свѣдѣнъ свѣ.
догдъ, неволь свѣдѣнъ Еркма. сохвалитъ. — Это
свѣдѣнъ за невольность краля свѣдѣнъ зиненъ
похвалитъ по свѣдѣнъ свѣдѣнъ, еме зиненъ.
нмѣ свѣдѣнъ Ель.

2. на сѣрачь 15, и Кѣтвенъ Бинѣ зидовъ и зидовни. —
Кѣтвенское. и зидовни. зидовни свѣдѣнъ и зидовни
зидовни Ель.

3. на сѣрачь 28, Но свѣдѣнъ, да по свѣдѣнъ Согова
зидовни не мѣнъ, по свѣдѣнъ свѣдѣнъ и мѣнъ.
ни и свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ. —
Свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ и свѣдѣнъ свѣдѣнъ не
свѣдѣнъ и свѣдѣнъ. — А свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ, свѣдѣнъ и по свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ не свѣдѣнъ.

4. на сѣрачь 30, На свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ, та мѣнъ,
ни мѣнъ — свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ не свѣдѣнъ,
свѣдѣнъ, по свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
по свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ.

5. на сѣрачь 32, Представителю свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ — свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ. — свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ по свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ
свѣдѣнъ свѣдѣнъ и свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ свѣдѣнъ.

Издано в 1912 году
Издательство "Свѣдѣнъ"
Москва, Никольская улица, 10

на сѣрачь 112.

на сража 12, да е тиржа брата чрез Славенка уи:
ати. — Дробиъ и Копиовъ счѣтають ия Саван:
на драги неоприличенно Ели, ибъ и латиинскѣ
патисея Славника незначенно.

на сража 15 да се на ономъ свѣтъ нимаа вѣтъ и др.
Викторъ Согова не счѣта. — По Уриансконъ Бре:
нѣ всѣ нѣже въ мѣръ сѣми, Селен и дропиловъ
неидилагаа всѣ Сиваровъ.

на сража 18. Пунесе негатъ Семиконъ Согъ Ваневъ.
Ерѣво идиинъ Водъ, въ несомъ Стученъ, по Семю:
нѣсѣаа своиъ великий Ели надръ Сетинъ Водъ.

RÉSUMÉ

Milena Dušanić: DEUX CONTRIBUTIONS À LA RECHERCHE DE LA RÉCEPTION DE LA LITTÉRATURE CLASSIQUE EN VOIVODINA

I La fortune d'un manuscrit: traduction de l'Iliade (I—IV) par Joksim Nović Otočanin

La traduction de l'Iliade (I—IV) en serbe, faite par Joksim Nović Otočanin, en 1865, fut sévèrement critiquée par Laza Kostić (n. 1). C'est ainsi que la traduction de Otočanin n'a jamais été publiée, bien que la seconde critique, celle de Jovan Hadžić, fut beaucoup plus modérée. Jusqu'à nos jours, on croyait que la dite traduction était perdue. Cependant, le manuscrit d'Otočanin existe, gardé au département des manuscrits de *Matica srpska* (n. 2 Phot. 1). Après l'avoir lu et analysé, on peut constater que la plupart des remarques de Laza Kostić sont justes mais, aussi, que Kostić a quelquefois exagéré. De toute façon, la traduction de l'Iliade de Nović a une valeur documentaire certaine, étant une des premières tentatives de transmettre la célèbre épopée grecque au public serbe.

II La traduction de Cornelius Népos faite par Matej Kostić, jugée par le moine Varnava

L'archive de l'Académie serbe des sciences à Sremski Karlovci possède un manuscrit du moine Varnava, où celui-ci critique la traduction de l'oeuvre de Cornelius Népos faite par Matej Kostić (n.1, phot. 2). Comme cette traduction a été publiée (Novi Sad, 1845), on a pu la comparer avec la critique de Varnava et en tirer des conclusions: d'une part, sur notre critique de la traduction, et de l'autre, que la version de Matej Kostić, quoique pleine d'archaïsmes, pourrait, même aujourd'hui, trouver des lecteurs.